

Ks. prof. dr hab. Paweł Bortkiewicz TChr
Wydział Teologiczny UAM
Wieżowa 2-4
Poznań
bortpa@amu.edu.pl

Poznań, 23.11.2020

O C E N A

dorobku naukowego ks. dr Krzysztofa Smykowskiego, ze szczególnym uwzględnieniem cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych pt. „Teologicznomoralne aspekty relacji człowieka wobec zwierząt” zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2b Ustawy oraz opinia o jego działalności naukowo-dydaktycznej.

1. Sylwetka naukowo-badawcza

Ks. dr Krzysztof Smykowski w 2003 r., po złożeniu egzaminu dojrzałości wstąpił do Prymasowskiego Wyższego Seminarium Duchownego w Gnieźnie, które stanowiło i stanowi sekcję zamiejscową Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Rok później, po zmianie struktury administracyjnej Kościoła w Polsce, kontynuował formację w Wyższym Seminarium Duchownym Diecezji Bydgoskiej, która także stanowi sekcję zamiejscową Wydziału Teologicznego UAM. W jednym i drugim miejscu odbywał jednolite studia magisterskie na kierunku teologia, specjalność kapłańska. Tytuł zawodowy magistra uzyskał 19 maja 2009 r. na podstawie pracy „Filozoficzna natura prawdy w ujęciu Hansa Ursa von Balthasara” napisanej pod kierunkiem ks. dra Rafała Grabowskiego.

W 2010 r. rozpoczął stacjonarne studia doktoranckie w zakresie teologii moralnej w Instytucie Teologii Moralnej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Zwieńczył je stopniem licencjata kościelnego z teologii moralnej z wynikiem bardzo dobrym z wyróżnieniem w 2012 r. Dwa lata później uzyskał stopień naukowy doktora nauk teologicznych w zakresie teologii moralnej. Został on nadany z wyróżnieniem 3 czerwca 2014 r. uchwałą Rady Wydziału Teologii KUL po złożeniu egzaminów i publicznej obronie pracy „Eksperymenty medyczne z wykorzystaniem zwierząt. Studium teologicznomoralne”. Promotorem rozprawy napisanej na seminarium naukowym przy Katedrze Teologii Życia KUL był bpa dr hab. Józef Wróbel, prof. KUL. Rozprawa została oceniona bardzo wysoko, z wyróżnieniem.

Kontynuacją podjętych zainteresowań stały się Podyplomowe Studia Bioetyki i Prawa Medycznego prowadzone przez Centrum Ekologii Człowieka i Bioetyki Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. w latach 2013-2014.

W roku 2014 w wyniku przeprowadzonego konkursu ks. dr Krzysztof Smykowski został zatrudniony na stanowisku asystenta przy Katedrze Teologii Życia (obecnie noszącej nazwę Katedry Bioetyki Teologicznej) w Instytucie Teologii Moralnej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Od 1 października 2018 r. zajmuje stanowisko adiunkta przy tejże Katedrze.

Dodatkowo, prowadząc zajęcia dydaktyczne w Wyższym Seminarium Duchownym Diecezji Bydgoskiej w latach 2014-2018 był zatrudniony na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Zaprezentowany biogram naukowy pozwala dostrzec ogromną dyscyplinę w podejmowanych studiach, bardzo wyraźnie określony profil zainteresowań, konsekwencję w realizacji założeń badawczych.

Na uwagę zasługuje znakomita rozprawa doktorska, niewątpliwie oryginalna i ważna w obszarze polskiej teologii moralnej. Niewątpliwie, w sytuacji dość dużego popytu na problematykę bioetyczną, ks. dr Smykowski podjął w swojej pracy naukowej nurt niezwykle ważny, dyskusyjny, a zarazem mało eksploatowany w polskiej literaturze teologicznej.

Ks. dr Smykowski prezentuje swoją biografią dobre cechy współczesnych wymogów stawianych kandydatom do awansu naukowego.

Na uwagę zasługuje zarówno jego działalność naukowa, dydaktyczna, jak i organizacyjna.

W ramach pracy w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II podejmował zadania badawcze jako kierownik prac, bądź jako ich wykonawca. Jako kierownik prowadził dwa badania „Człowiek wobec zwierząt. Aspekty teologicznomoralne” realizowanego w ramach działalności statutowej Wydziału Teologii KUL (1.01.2018-31.12.2018) oraz „Człowiek a zwierzęta.” realizowanego w ramach działalności statutowej Wydziału Teologii KUL (1.01.2019-31.12.2019). Był także wykonawcą dwóch innych zadań badawczych „Poszukiwania aksjologiczne we współczesnej bioetyce” realizowanego w ramach działalności statutowej Wydziału Teologii KUL (1.10.2014-31.12.2018) oraz „Problematyka bioetyczna w nauczaniu Kościoła katolickiego” realizowanego w ramach działalności statutowej Wydziału Teologii KUL (od 1.01.2019).

Jako szczególne osiągnięcie badawczo-organizacyjne należy wymienić pozyskanie finansowania dla projektu badawczego „Kształtowanie się świadomości obowiązków człowieka wobec zwierząt w podręcznikach teologii moralnej przełomu XIX i XX wieku – kwerenda” ze środków Narodowego Centrum Nauki w ramach konkursu Miniatura-2 i jego realizację. Projekt był realizowany od 4.12.2018 r. do 3.12.2019 r.. Wiązał się z kwerendą w Bibliotece Wyższego Instytutu Teologii Moralnej Uniwersytetu Laterańskiego (Accademia Alphoniana).

Znaczące są także dokonania dydaktyczne Kandydata do stopnia doktora habilitowanego.

Od 2014 r. w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II prowadził i prowadzi zajęcia w pełnym wymiarze (240-300 godzin w roku akademickim) na jednolitych studiach magisterskich na kierunkach teologia oraz nauki o rodzinie i praca socjalna. Zajęcia te obejmują wykłady i ćwiczenia z zakresu teologii moralnej ogólnej, szczegółowej (moralność życia religijnego, cnoty teologalne, sakramentologia moralna, teologia życia i zdrowia, moralność życia małżeńskiego-rodzinnego, ludzkiej seksualności we współczesnym kontekście kulturowym). Prowadzi także konwersatoria z zakresu wybranych zagadnień z bioetyki, podstawowych praw i wolności człowieka, procesów ludnościowych i moralnych problemów demografii. Dodatkowo prowadzi też wykład z zakresu teologii dogmatycznej. Na uwagę zasługuje prezentowanie wykładów i ćwiczeń z zakresu teologii moralnej ogólniej w języku angielskim.

Zajęcia dydaktyczne w wydaniu ks. dr Smykowskiego obejmują także stacjonarne studia doktoranckie na kierunku teologia, w tym metodologię badań naukowych, jak również etykę pracownika naukowego i prowadzenia badań naukowych.

Oznacza to przede wszystkim bardzo bogate spectrum zajęć, obejmujące praktycznie całość wykładów z teologii moralnej. Szacunek budzi łączenie tej podstawowej dydaktyki z wykładami monograficznymi czy konwersatoriami, które dotyczą *kairoi*, czyli znaków czasu, takich jak interpretacja seksualności, problemy demograficzne czy szczegółowe zagadnienia bioetyczne.

Ten szacunek jest spotęgowany, gdy pojawia się świadomość łączenia pracy w pierwszym podstawowym miejscu zatrudnienia z zajęciami dodatkowymi w odległej Bydgoszczy, w sekcji Wydziału Teologicznego UAM. Oprócz zagadnień z zakresu teologii moralnej

szczegółowej, ks. dr Smykowski prowadził tam wykłady monograficzne z zakresu teologii moralnej społecznej i bioetyki. Praca dydaktyczna w tym środowisku zaowocowała także włączeniem się w działalność publikacyjną, a także uczestnictwem w radzie naukowej czasopisma „Studia Bydgoskie”.

Pomimo młodego wieku i krótkiego stażu Habilitant podejmował zaangażowanie dydaktyczne w postaci udziału w promowaniu prac dyplomowych. Pełnił funkcję promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim ks. Jakuba Kapelaka „*Troska o zdrowie i życie człowieka w sytuacjach granicznych. Studium teologicznomoralne*”, obronionej w 2018 r. Aktualnie pełni analogiczną funkcję w kolejnych trzech przewodach przeprowadzanych w Instytucie Nauk Teologicznych KUL. Czternastokrotnie był wyznaczony na recenzenta prac magisterskich studentów teologii.

Ks. dr Smykowski uczestnicząc w wielu sympozjach i konferencjach dawał wyraz otwartości na dyskusje i wymiany poglądów. Prezentowane na tych spotkaniach referaty pokazują skalę zainteresowań ich Autora. Zarazem wskazują na jego zauważane w środowisku kompetencje – na 13 wystąpień – 6 miało miejsce na zaproszenie organizatora, w tym 5 w charakterze prelegenta wykładu plenarnego.

Ks. Smykowski był także członkiem komitetów organizacyjnych pięciu ogólnopolskich konferencji naukowych, dając dowód umiejętności łączenia pracy naukowej i organizacyjnej. Habilitant rozszerzał swoje doświadczenia naukowe poprzez kontakty zagraniczne. Wyrazem tego były wykłady prowadzone w okresie 11-14.02.2019 r. w ramach programu ERASMUS+ szkolnictwo wyższe – akcja 1 „mobilność”, w Katolickim Uniwersytecie w Ružomberku (Słowacja). Oprócz zajęć dydaktycznych wyjazd zaowocował nawiązaniem kontaktów naukowych i nowymi perspektywami badawczymi.

Inną formą pozyskiwania doświadczenia międzynarodowego był – staż dla kadry kierowniczej uczelni partnerskich z Europy - The Executive Program for Catholic Leadership zorganizowanym przez University of Notre Dame w dniach 12-21.07.2019 r. Sfinansowany został ze środków Nanovic Institute for European Studies. Godnym podkreślenia jest fakt uczestnictwa w stażu drogą kwalifikacji konkursowej.

Wskazane fragmenty biografii naukowej odsłaniają znaczące kwalifikacje i kompetencje ks., dr Smykowskiego, Wyrazem ich uznania stało się powołanie go do prestiżowych gremiów eksperckich. Od 1.02.2016 do 10.11.2019 r. był członkiem Lokalnej Komisji Etycznej do Spraw Doświadczeń na Zwierzętach przy Uniwersytecie Przyrodniczym w Lublinie. Udział w Komisji został przerwany wraz z powołaniem 11.11.2019 r. przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego do Krajowej Komisji Etycznej do Spraw Doświadczeń na Zwierzętach. O aktywnym udziale w Komisjach może świadczyć choćby przygotowanych 37 opinii eksperckich dotyczących wniosków o udzielenie zgody na przeprowadzenie doświadczenia na zwierzętach.

Od 8.06.2018 r. Kandydat uczestniczy w pracach Zespołu Ekspertów Konferencji Episkopatu Polski ds. Bioetycznych. W sposób szczególny brał udział w ramach prac tego gremium nad Stanowiskiem Zespołu Ekspertów KEP ds. Bioetycznych w sprawie wentylacji płuc w rdzeniowym zaniku mięśni typu 1 (19.03.2019 r.) oraz Stanowiskiem Zespołu Ekspertów KEP ds. Bioetycznych w sprawie tworzenia hybryd ludzko-zwierzęcych (28.10.2019 r.).

Ks. dr Krzysztof Smykowski może wykazać się także znaczącym dorobkiem w zakresie organizacyjnym.

W latach 2015-2019 pełnił funkcję sekretarza Instytutu Teologii Moralnej KUL, co przekładało się między innymi na koordynację działalności administracyjno-finansowej Instytutu, jak również przygotowywaniem wykazu powierzeń zajęć dla pracowników oraz programu studiów doktoranckich.

W latach 2017-2019 był przedstawicielem młodszych pracowników naukowych w Radzie Wydziału Teologii KUL. Następnie, od 1 października 2019 r. pełnił funkcję koordynatora

kierunku teologia – kursu A i B. W ramach tych obowiązków opracowywał koncepcje kształcenia na kierunku, kształtowanie programów i planów studiów, jak również opracowywał koncepcje kształcenia podyplomowego. Efektem jego pracy stało się dostosowanie programu studiów na kierunku teologia do wymogów wynikających z Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 lipca 2019 r. w sprawie standardu kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela. Jako koordynator kierunku uczestniczy ponadto w pracach Uniwersyteckiej Komisji ds. Kształcenia.

Od 20 lutego 2018 r. jest pełnomocnikiem ds. etyki badań naukowych na Wydziale Teologii. A od 1 października 2019 r. należy do Zespołu ds. Ewaluacji Badań Naukowych Instytutu Nauk Teologicznych KUL.

Spoglądając syntetycznie na sylwetkę Kandydata trzeba z odpowiedzialnością podkreślić, że jest to sylwetka bardzo dobrze ukształtowana i sprofilowana. Ks. dr Krzysztof Smykowski poprzez swoją pracę dydaktyczną dowodzi szerokiej znajomości całego spectrum teologii moralnej. Zarazem wyraźnie wskazuje swoje preferencje naukowe, które oscylują w kierunku bioetyki, a dokładniej ujmując jej szczególnego i mało eksploatowanego działu, określanego mianem „etyki zwierząt”, co faktycznie oznacza etykę stosunku człowieka do zwierząt. Potrafił w recenzowanym czasie kierować projektami badawczymi bądź czynnie w nich uczestniczyć badawczo.

Pracę dydaktyczną potrafi umiejętnie skorelować z pracą organizacyjną – jest aktywnym pracownikiem swojego Wydziału i Instytutu, a powierzone mu funkcje dobitnie świadczą o zaufaniu, jakim się cieszy. Wyrazem uznania jego kompetencji jest członkostwo w gremiach zarówno państwowych, jak i kościelnych, co dodatkowo podkreśla ponadkonfesyjny zakres jego kompetencji.

Na uwagę zasługuje wreszcie otwarcie na środowisko międzynarodowe, w czym niewątpliwie pomocą jest znajomość języków zachodnich (legitymuje się dyplomami – certyfikatami języka angielskiego, włoskiego i niemieckiego).

2. Dorobek naukowy

2.1. Główne kierunki badań naukowych

Pokłosiem pracy magisterskiej jest publikacja trzech artykułów poświęconych koncepcji prawdy Hansa Ursa von Balthasara (*Hansa Ursa von Balthasara filozoficzna natura prawdy*. „Studia Gdańskie” 2010 nr 27 s. 47-62; *Implikacje filozoficznej natury prawdy w ujęciu Hansa Ursa von Balthasara*. „Studia Gdańskie” 2012 nr 31 s. 67-75 oraz *Inspiracje i metoda filozoficzna w teologii Hansa Ursa von Balthasara*. „Studia Elckie” 19:2017 nr 4 s. 391-399). Można w tych artykułach dostrzec pewien rozwój naukowy Autora. W chronologicznie pierwszym podejmuje wnikliwą analizę koncepcji prawdy autorstwa wielkiego szwajcarskiego teologa, ujętą poprzez pryzmat odwołania się do czterech pojęć obecnych w filozofii: natury, wolności, tajemnicy i uczestnictwa. Następnie ks. Smykowski zauważa, że Urs von Balthasar posługuje się kategoriami obecnymi od dawna w teologii, która od samych początków swego rozwoju uznawała Stwórcę za początek i cel wszechświata oraz wszystkich stworzeń, ale czyni to z pomocą hermeneutyki agapetologicznej, bardziej czytelnej we współczesnej mentalności. Ostatecznie, w najpóźniej opublikowanym tekście wydobywa z myśli Autora „Teologii” koncepcję filozofowania przydatnego dla teologii – jest to bowiem filozofowanie odczytane „zmysł wiary Objawienia jako takiego i ‘współ-oglądanie tego, co z chwały Bożej także jeszcze (lub już) niewierzący dostrzega w odbłasku Boga i dramacie ludzkiej wolności’”. Ks. dr Smykowski wydobywając ten walor myśli Ursa von Balthasara zdaje się wskazywać na pewien klucz metodologiczny łączący filozofię z teologią.

W jakimś stopniu problematyka metodologii teologii, w szczególności teologii moralnej porusza w artykule *Treści moralne w kaznodziejstwie w świetle Dyrektorium homiletycznego*. „Warszawskie Studia Pastoralne” 10:2015 nr 3(28) s. 167-178. Analiza tych treści pozwala Autorowi na sformułowanie ważnych treści ogólnych. Pozwala bowiem na zauważenie, że „jednym z głównych wymiarów chrześcijańskiej moralności jest jej responsoryjność. Istota Nowego Przymierza wyraża się w tym, że jest ono przede wszystkim darem, a dopiero potem zobowiązaniem moralnym”. W tej perspektywie można należycie ocenić wagę powinności rzetelnego i wiarygodnego przepowiadania treści moralnych, zwłaszcza tych zagadnień, „które powstały stosunkowo niedawno i obecnie rozwijają się w sposób najbardziej dynamiczny, czyli na teologii moralnej życia społecznego oraz teologii życia i zdrowia (bioetyce teologicznej)”.

Można odczytać te słowa jako swoiste credo ks. dr Krzysztofa Smykowskiego, określające jego osobiste zaangażowanie naukowe.

Teologia moralna życia społecznego

Niewątpliwie jednym z najbardziej newralgicznych obszarów kontrowersji moralnych jest rzeczywistość małżeństwa i rodziny. W tym zakresie niewątpliwie obserwujemy ogromną presję rewolucji czy też destrukcji obyczajowej. Temat małżeństwa i rodziny jest podjęty przez ks. dr Smykowskiego niejako dwubiegunowo. W artykule *Sytuacja współczesnej rodziny w świetle adhortacji apostolskiej Amoris laetitia*. „Studia Bydgoskie” 10:2016 s. 105-113, Autor zwraca uwagę na charakterystyczne cechy negatywne kondycji małżeństwa i rodziny wydobyte przez papieża Franciszka, a mianowicie – „indywidualizm, tymczasowość, niechęć do wstępowania w związki małżeńskie i migracje”. Nie waha się zarazem stwierdzić, że „u źródeł tego kryzysu tkwi właśnie skrajnie indywidualistyczna wizja ludzkiej wolności, która owocuje rozpadem małżeństw i brakiem chęci tworzenia wspólnoty rodzinnej”.

W odpowiedzi na tę niewątpliwie dotkniętą głęboką erozją norm kondycję małżeństwa Habilitant proponuje konkretną propozycję normatywną, odwołującą się do nauczania Kościoła. Czyni to w artykule *Theological-Moral Foundations*. W: *Catholic Family Ministry. The Scientific Reflection and the Practical Ministry of the Church*. Red. J. Goleń, R. Kamiński, G. Pyżlak. Lublin: Wydawnictwo KUL 2018 s. 74-81.

Przyjmując kryzys wolności poddany subiektywizacji i indywidualizacji jako kryterium kryzysu życia małżeńskiego, można zarazem to kryterium odnieść do kryzysu ludzkiej płciowości. Ks. dr Smykowski podejmuje pośrednio ten temat w artykule *Wybrane moralne aspekty prostytucji*. „Symposium” 21:2017 nr 2(33) s. 139-150. Jednak koncentruje się w nim na problemie przede wszystkim odpowiedzialności moralnej osób zaangażowanych w prostytucję. Analizuje jej zakres w odniesieniu zarówno do osób oddających się prostytucji, jak i tych, którzy z niej korzystają lub organizują cały proceder. Interesującym aspektem jest tutaj odsłonięcie powiązań prostytucji z innymi wykroczeniami moralnymi i wybranymi problemami społecznymi.

Ks. dr Krzysztof Smykowski wierny rozumieniu teologii moralnej jako swoistej kairologii poddanej normatywnej ocenie podejmuje w swoich badaniach zagadnienia równie aktualne, co mało eksploatowane. O ile zatem temat pracy ludzkiej jest sam w sobie tematem bardzo eksploatowanym, o tyle zagadnienia moralnej oceny zagrożeń dla życia i zdrowia człowieka są tematem praktycznie nie podejmowanym. Tę lukę wypełnia artykuł *Zagrożenia związane z pracą zawodową. Refleksje teologa moralisty*. „Studia Łódzkie” 18:2016 nr 3 s. 285-294.

Podjęcie tego zagadnienia pozwala Autorowi na płynne poruszanie się w pograniczu zagadnień teologii moralnej życia społecznego czy katolickiej nauki społecznej, ale także i bioetyki teologicznej (teologii życia i zdrowia). Habilitant opiera swoje analizy na konkretnych statystykach dotyczących wypadków przy pracy i chorób zawodowych. PO

dokonaniu tego uwiarygodnienia problemu Autor analizuje godziwość wykonywania obowiązków zawodowych, z którym związane jest ryzyko utraty zdrowia i życia oraz odpowiedzialność poszczególnych podmiotów: pracownika – pracodawcy – pracodawcy pośredniego (państwo).

Równie oryginalnym i nowatorskim tekstem jest artykuł *Teologicznomoralne aspekty ruchu drogowego*. W: *Idea wielokulturowości jako wyzwanie. Dyskurs religijny, kulturowy i społeczny*. Red. H. Czakowska, M. Kuciński. Bydgoszcz: Wydawnictwo KPSW 2015 s. 167-178. Autor podejmuje w nim próbę przede wszystkim analizy odpowiedzialności kierowców, producentów pojazdów oraz państwa, niezbędnych dla zapewnienia bezpieczeństwa wszystkim użytkownikom dróg. Podejmuje także szczegółowe zagadnienie odniesień kierowcy do pojazdu, który powinien pozostawać narzędziem służącym integralnemu rozwojowi człowieka, jak również problem zagrożeń dla środowiska naturalnego, który niesie rosnąca ilość pojazdów. Również i w tym przypadku można mówić o przenikaniu się problematyki społecznej i bioetycznej.

Owo przenikanie występuje także w bardzo ważnym zagadnieniu, które w dniach pisania tej recenzji zyskało dodatkowy kontekst. Chodzi tutaj o artykuł *Czy chrześcijanie mogą „narzucać” swoje prawa ludziom mającym inny światopogląd. Uwagi na marginesie debaty społecznej w Polsce*. „Symposium” 22:2018 nr 2(35) s. 199-209. Treścią tej debaty są prawne aspekty przerywania ciąży. Próby ograniczenia liberalnych norm spotykają się z zarzutem tworzenia „państwa wyznaniowego”. W tym kontekście bardzo cenne są analizy ks. dr Smykowskiego ukazujące źródło tych propozycji w powszechnie obowiązującym prawie naturalnym, ze wskazaniem na to, że normy religijne wzmacniają i dostarczają nowej motywacji tego prawa. Bardzo ważną jest konkluzja wskazująca na priorytetową potrzebę permanentnej formacji sumienia.

Zainteresowania na płaszczyźnie społecznej i bioetycznej dają o sobie znać w nowatorskiej problematyce podjętej w artykule *Działania szkół wyższych i instytucji finansujących naukę na rzecz etyki badań z udziałem ludzi*. W: *Crux ave spes unica. Księga jubileuszowa dedykowana Księdzu Biskupowi dr. Janowi Tyrawie z okazji 70 rocznicy urodzin oraz 30 rocznicy sakry biskupiej*. Red. G. Barth. Bydgoszcz: Pejzaż 2018 s. 885-890.

Autor słusznie podkreśla, że etyczne aspekty prowadzenia badań naukowych z udziałem ludzi spotykają się w ostatnim czasie z dużym zainteresowaniem. Te badania są domeną nie tylko nauk medycznych czy biologicznych, ale także społecznych (wystarczy przywołać eksperyment stanfordzki Zimbardo). Ks. Smykowski świadom dylematów etycznych związanych z tymi eksperymentami podejmuje analizę jednego z najbardziej popularnych podejść do tych kwestii – powoływania i pracy komisji etycznych mających opiniować planowane badania oraz stawianie wymagań dotyczących uzyskania takich opinii. Mając świadomość (i doświadczenie osobiste) rangi tych komisji akcentuje jednak problem właściwego dobierania składów tych gremiów, tak by były one kolegialnymi ciałami interdyscyplinarnymi.

Teologia życia i zdrowia

Ks. dr Krzysztof Smykowski ze szczególną predylekcją podejmuje zagadnienia bioetyczne. Jakkolwiek jego główne zainteresowania skupiają się wokół bioetyki dotyczącej zwierząt, to jednak wykazuje także szersze zainteresowania i badania w zakresie zarówno problematyki ogólnej, jak i szczegółowej.

Poszukując mało eksploatowanego kryterium ocen bioetycznych, Habilitant podejmuje zagadnienie *Zasada porządku miłości we współczesnej bioetyce*. „Roczniki Teologiczne” 63:2016 z. 3 s. 123-135.

Prezentacja klasycznej, teologicznej zasady porządku miłości jest przez niego wykorzystana jako kryterium w biomedycynie. Szczególną uwagę poświęca tutaj medycynie ratunkowej, ale i innym specjalizacjom współczesnej medycyny. W obu tych sferach niezbędnym staje się wybór w podejmowanych decyzjach – czy to w przypadku kolejności ratowania poszkodowanych, czy to w przypadku wyboru w sytuacji ograniczonej możliwości zastosowania innowacyjnych i kosztownych form terapii. Przyjęta zasada porządku miłości pozwala na sformułowanie pewnej hierarchizacji działań.

W ramach zagadnień ogólnych bioetyki teologicznej można odczytać pogłębioną refleksję zatytułowaną *Szacunek dla ciała osoby ludzkiej. Spojrzenie teologa moralisty*. W: *Propedeutyka medycyny spersonalizowanej*. Red. P.T. Goliszek, A. Kiciński, J. Kocki. Lublin: Wydawnictwo Diecezjalne i Drukarnia w Sandomierzu 2019 s. 65-77. Autor zwraca w nim uwagę na to, że „ciało zajmuje ważne miejsce w strukturze osobowej. [...] W sensie antropologicznym „ciało wyraża człowieka” i „objawia osobę”. W ten sposób jest pierwszym przekazem informacji Boga do człowieka, a więc tego, co Bóg chce powiedzieć człowiekowi także o jego istocie i jego powołaniu. W aspekcie teologicznym należy zwrócić uwagę na fundamentalne odniesienia ciała do Boga jako Stwórcy i Zbawcy”.

W tym kontekście wydaje się, że można dodać artykuł z zakresu zupełnie innej dziedziny, a mianowicie liturgiki *Wniebowzięcie Najświętszej Maryi Panny w posoborowej liturgii Kościoła*. W: *Uwierzyliśmy miłości... Księga pamiątkowa XV Inauguracji Roku Akademickiego w Wyższym Seminarium Duchownym Diecezji Bydgoskiej ofiarowana bp. Janowi Tyrawie*. Red. M. Puziak. Bydgoszcz: Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Bydgoskiej 2018 s. 137-146. Jakkolwiek stanowi on analizę treści teologicznych tej uroczystości, można w nim dostrzec inspiracje bioetyczne związane z promocją godności ciała ludzkiego (potwierdzonej dobitnie przez dogmat o Wniebowzięciu „z ciałem i duszą” Maryi) oraz pewne inspiracje ekologiczne (nawiązujące do tradycji obrzędu poświęcenia kwiatów i ziół).

Tematyka ekologiczna była podjęta przez Habilitanta w początkach jego twórczości naukowej w postaci artykułu *Podstawowe zasady ekologii ludzkiej. Refleksje teologa moralisty w oparciu o nauczanie Jana Pawła II i Benedykta XVI*. W: *Człowiek z perspektywy religii, rodziny i szkoły*. Red. H. Czakowska, M. Kuciński. Bydgoszcz: Wydawnictwo KPSW 2013 s. 133-143. Autor skupił się w niej na ignorowanej przez wiele nurtów ekologicznych koncepcji ekologii ludzkiej. Zwraca ona uwagę na całokształt relacji, które tworzy człowiek z otoczeniem. Taka perspektywa spojrzenia pozwala dostrzec, że przedmiotem troski tej wizji ekologii jest sam człowiek, a także wszystkie wspólnoty, które kreuje człowiek i całe środowisko życia. W tym artykule jego Autor deklaruje swój manifest personalistyczny w spojrzeniu na zagadnienie etyki środowiskowej – „jej podstawę stanowi uznanie osobowej godności każdego człowieka, ukierunkowanie ku dobru i prawdzie oraz zdolności nawiązywania międzyosobowych więzi”. Podejmując charakterystyczne dla św. Jana Pawła II i Benedykta XVI wezwanie do „nawrócenia ekologicznego” konsekwentnie podkreśla, że pierwszym jego warunkiem jest uznanie prawdy o roli człowieka w świecie.

Pokłosiem badań z czasów pracy doktorskiej jest artykuł *The Possibility of Conducting Experiments on Animals. Moral Theologian's Reflections*. „*Studia Ecologiae et Bioethicae*” 13:2015 nr 2 s. 107-119. Przedstawia on zobowiązania naukowców prowadzących eksperymenty na zwierzętach. Katalogując właściwie realizowane obowiązki badaczy Habilitant zwraca uwagę między innymi na to, że troska o etyczny aspekt eksperymentów przyczynia się również do prestiżu ludzi nauki w ich odpowiedzialnej misji, co jest szczególnie ważne w dzisiejszych czasach, kiedy przedstawiciele świata nauki nie cieszą się wysokim prestiżem społecznym.

Habilitant podejmuje w swojej twórczości naukowej zarówno analizy porządkujące pojęcia i oceny moralna, jak i wskazuje na klucze metodologiczne dla oceny nowych, nieznanych dotąd zagadnień.

Przykładem pierwszego typu badań jest artykuł *Poronienie z perspektywy teologicznomoralnej*. W: *Prawa poczętego pacjenta. Zagadnienia interdyscyplinarne, teoria i praktyka*. Red. B. Kmiecik. Warszawa: Instytut na Rzecz Kultury Prawnej *Ordo Iuris* 2018 s. 111-118. Przedmiotem analizy jest tutaj śmierć dziecka poczętego niezależnie od czasu jej zaistnienia oraz ocena moralna tych zdarzeń. Autor rozróżnia tutaj poronienie samoistne, doprowadzenie do poronienia przez zaniedbanie (moralnych obowiązków), celowe wywołanie poronienia oraz „sytuację, w której śmierć dziecka jest niezamierzonym, choć przewidywanym skutkiem leczenia innej choroby”.

Natomiast wyrazem reakcji na najnowsze osiągnięcia biomedycyny może być artykuł *Współczesny rozwój technologii medycznych wyzwaniem dla etyki*. W: *Dialog wielokulturowości i prawda*. Red. H. Czakowska, M. Kuciński. Bydgoszcz: Wydawnictwo KPSW 2018 s. 329-336. Nawiązuje on do urządzenia zwanego sztuczną macicą, które zostało użyte w fazie testów na zwierzętach w Children's Hospital of Philadelphia w Stanach Zjednoczonych. Uznając poziom zaawansowania technologicznego tego urządzenia, ks. Smykowski stawia pytanie o godziwość jej zastosowania w poszczególnych przypadkach. Wyraża „nadzieję na dość szybkie jej zastosowanie w ratowaniu życia wcześniaków”, zaznaczając, że negatywnie „należałoby ocenić próby opracowania i wykorzystania wczesnej sztucznej macicy w celu całkowitej technicyzacji procesów ludzkiej prokreacji. W takim bowiem wypadku należałoby wskazać, że niosłaby ona zagrożenie nie tylko dla życia, ale i dla godności człowieka”.

2.2. Cechy formalne naukowych publikacji

Skrótowy przegląd naukowych dokonań ks. Krzysztofa Smykowskiego unaocznia, że porusza się on dość swobodnie w obszarze teologicznych badań. Dokonuje też wyraźnego sprofilowania swoich zainteresowań naukowych.

Punktem wyjścia jego poszukiwań była koncepcja prawdy w pismach Hansa Ursa von Balthasara. Pomimo filozoficznej płaszczyzny postawienia problemu analiza tego zagadnienia stała się – jak można twierdzić – ważna w budowaniu wykładu teologii moralnej. Habilitanta cechuje dociekliwość w dążeniu do prawdy, czego wyrazem może być porządkowanie pojęć, precyzowanie znaczeń. Jest to ogromnie ważne w dobie ponowoczesnej, w której – jak zaznaczał św. Jan Paweł II – kryzys prawdy jest efektem kryzysu pojęć.

Warto zauważyć, że ks. Smykowski podejmuje zagadnienia będące niejako na boku głównych obszarów eksploatacji naukowych środowiska. Niejako wydobywa je z milczenia czy braku zainteresowania. Te zagadnienie wszakże, jak na przykład analiza teologicznomoralna odpowiedzialności za wypadki drogowe, odpowiedzialność za proceder prostytutki czy zastosowanie porządku miłości w przestrzeni medycyny ratunkowej świadczą o pewnej odwadze wkraczania w tematy bardzo konkretne, które domagają się precyzyjnych ocen.

Habilitant wykazuje się w swoich publikacjach rzetelną wiedzą, sięgając do wiedzy statystycznej czy prawniczej. Jego publikacje są przykładem rzetelnego i kompetentnego analizowania bieżących problemów życia ludzkiego, zwłaszcza społecznego i dotyczącego problematyki życia i zdrowia. Autor ma świadomość, że są to problemy także ludzi w Kościele, które domagają się interpretacji w świetle wiary.

Dokładniejsze przyjrzenie się publikacjom ks. Habilitanta prowadzi do wniosku, że ks. Smykowski jest rzetelnym i pracowitym naukowcem starającym się wciąż o precyzję,

dokładność, a zarazem jasność i przejrzystość swoich wypowiedzi. Jego badania są źródłowe i prowadzą do zasadnej syntezy wyników tak przeprowadzonych badań.

Publikacje były przedstawiane w różnych wydawnictwach punktowanych i środowiskach naukowych.

Należy w tym miejscu przytoczyć jeszcze informacje naukometryczne, a mianowicie Sumaryczny Impact Factor: 0,560. Liczba cytowań publikacji: 13, w tym 13 autocytowań (według bazy Google Scholar); 15, w tym 13 autocytowań (według wiedzy wnioskodawcy).

Informacja o posiadanym indeksie Hirscha: 2 (według bazy Google Scholar). Natomiast informacja o liczbie punktów MNiSW: 365.

3. Ocena osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy

Jako osiągnięcie, o którym mowa w art. 219 ust. 1 pkt 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, ks. dr Krzysztof Smykowski wskazuje cykl artykułów naukowych pt. „Teologicznomoralne aspekty relacji człowieka wobec zwierząt”. Cykl ten obejmuje dwanaście tekstów opublikowanych w języku polskim i angielskim (jeden artykuł ukazał się w obu wersjach językowych):

1. *Zwierzęta jako przedmiot przedsoborowej myśli teologicznomoralnej*. „Studia Bydgoskie” 8:2014 s. 77-88.
2. *Wokół sporu o ubój rytualny. Między prawem do wolności religijnej a prawami zwierząt*. „Roczniki Teologiczne” 62:2015 z. 3 s. 119-130.
3. *Wykorzystanie zwierząt do celów edukacyjnych i rozrywkowych. Próba oceny teologicznomoralnej*. „Roczniki Teologiczne” 64:2017 z. 3 s. 127-139.
4. *Using Animals for Education and Entertainment. Attempt at Theological and Moral Assessment*. „Roczniki Teologiczne” (English version) 64:2017 z. 3 s. 109-120.
5. *Człowiek i zwierzęta towarzyszące. Refleksje teologa moralisty*. „Verbum Vitae” 2017 nr 32 s. 445-460.
6. *Theological and Moral Aspects of Vegetarianism*. „Rocznik Teologii Katolickiej” 16:2017 nr 1 s. 53-64.
7. *Polowanie na zwierzęta w świetle podstawowych zasad teologii moralnej*. „Studia Bydgoskie” 11:2017 s. 225-236.
8. *Nowe przepisy dotyczące doświadczeń na zwierzętach. Najważniejsze zmiany i próba oceny*. „Studia Ecologiae et Bioethicae” 15:2017 nr 2 s. 41-48.
9. *Działalność i postulaty organizacji Catholic Concern for Animals*. „Studia Ecologiae et Bioethicae” 15:2017 nr 3 s. 61-67.
10. *Propozycje zmian w przepisach dotyczących ochrony zwierząt. Próba oceny z perspektywy teologii moralnej*. „Roczniki Teologiczne” 65:2018 z. 3 s. 119-132.
11. *Ecological Conversion and Its Pastoral Ministry as a Stipulation for True Reconciliation*. „Rocznik Teologii Katolickiej” 17:2018 nr 1 s. 7-17.
12. *Zwierzęta w publikacjach polskich myślicieli katolickich I połowy XX wieku*. „Medycyna Weterynaryjna” 75:2019 nr 1 s. 59-62.
13. *Kształtowanie się świadomości obowiązków człowieka wobec zwierząt w podręcznikach teologii moralnej przełomu XIX i XX wieku*. „Medycyna Weterynaryjna” 76:2020 nr 1 s. 59-62.

Prezentowany cykl artykułów podejmuje zatem tematykę niezwykle dzisiaj żywotną. Wraz z rozwojem świadomości ekologicznej wzrosło zainteresowanie problematyką zwierząt. Można w tym względzie wskazać swoistą ewolucję czy wręcz rewolucję - od przedmiotowego traktowania zwierząt do przyznawania im praw, analogicznych do praw osoby ludzkiej. W jednej z niedawno opublikowanych pozycji „Sprawiedliwość dla zwierząt” (Red.: B. Błońska, W. Gogłoza, W. Klaus, D. Woźniakowska-Fajst, Instytut Nauk Prawnych Polskiej

Akademii Nauk; Stowarzyszenie „Otwarte Klatki” Warszawa 2017) można przeczytać: „Postrzeganie zwierząt jako podmiotów praw oraz jako grupy krzywdzonej, której należy się opieka i ochrona, to stosunkowo nowa koncepcja. W nauce światowej jest ona obecna od kilkudziesięciu lat: pierwszą szeroko dyskutowaną publikacją była książka autorstwa Petera Singera *Wyzwolenie zwierząt* (wydanie angielskie: 1975, wydanie polskie: 2004), która zajmuje poczesne miejsce we współczesnej etyce. Jej inspiracją była naukowa i publicystyczna działalność tzw. Grupy Oksfordzkiej – kręgu intelektualistów publikujących w Wielkiej Brytanii w latach 60. XX wieku, którzy przedstawiali kwestię statusu moralnego zwierzęcia oraz jego prawnej ochrony jako jeden z najbardziej istotnych problemów filozoficznych i prawnych współczesności. Od prawie trzydziestu lat w krajach anglojęzycznych rozwijają się Animal Studies: transdyscyplinarne studia nad sytuacją zwierząt w ludzkim społeczeństwie, które łączą refleksję humanistyczną oraz dorobek nauk biologicznych” (s. 5-6).

Istotnie, nie sposób nie zauważyć ekspansji koncepcji zoopersonalizmu, która to koncepcja podważa porządek i hierarchiczność wizji świata opartego na prawdzie o stworzeniu. Wobec takiej koncepcji i takiej ekspansji nie można przejść obojętnie. Jest to wyzwanie dla teologa, zwłaszcza teologa moralisty.

Wyzwanie tym większe, że jak zaznacza Habilitant „do chwili obecnej w kręgu polskiej teologii moralnej nie powstało całościowe opracowanie analizowanej problematyki. Była ona dotknięta zaledwie w kilku publikacjach autorstwa Ireneusza Mroczkowskiego czy Michała Wyrostkiewicza. Może to dziwić, gdyż pokrewna jej tematyka ekologiczna jest żywo dyskutowana w środowisku polskich teologów moralistów od co najmniej dwudziestu lat”. Taka redukcja jest co prawda – jak się wydaje – nieco przesadzona (sam Habilitant sięga w swoich publikacjach, zwłaszcza w doktoracie także po innych autorów), ale istotnie temat związany z tą tematyką jest wysoce oryginalny i nowatorski na gruncie polskiej teologii, w szczególności teologii moralnej.

Ks. dr Krzysztof Smykowski podejmuje w cyklu artykułów próbę przedstawienia relacji człowieka do zwierząt w perspektywie oceny moralnej. Tak ogólne ujęcie domaga się z pewnością perspektywy historycznej, uwzględniającej odmienny kontekst kulturowy, po to by określić podstawy normatywnego odniesienia się ludzi wobec zwierząt.

Określenie tych normatywnych podstaw może z kolei – według zamiaru Habilitanta – pozwolić uszczegółowić oceny różnych sposobów wykorzystania zwierząt przez człowieka. Ks. Smykowski pragnie zwrócić przy tym uwagę i faktycznie zwraca ją nie tylko na najbardziej spektakularne problemy (ale zarazem dotyczące specjalistycznych obszarów relacji człowiek – zwierzę) ale także tych problemów, które pojawiają się w szerokich i stosunkowo powszechnych wręcz relacjach ze zwierzętami, a są marginalizowane bądź banalizowane.

W artykułach ks. Smykowskiego, stanowiących osiągnięcie naukowe będące podstawą do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego istotnie mamy do czynienia ze wskazanymi problemami.

Jest w nich zatem część historyczna (*Zwierzęta jako przedmiot przedsoborowej myśli teologicznomoralnej*. „Studia Bydgoskie” 8:2014 s. 77-88; *Kształtowanie się świadomości obowiązków człowieka wobec zwierząt w podręcznikach teologii moralnej przełomu XIX i XX wieku*. „Medycyna Weterynaryjna” 76:2020 nr 1 s. 59-6), w której Autor zwraca uwagę na odwoływanie się ze strony tych nielicznych moralistów, którzy podejmowali problem zwierząt w teologii, na tradycję biblijną, patrystyczną, czy myśl średniowieczną. Jednak zupełnym milczeniem – jak zauważa – pomijają oni nowożytną refleksję teologiczną. Jest ona widoczna w ujęciach podręcznikowych przełomu XIX i XX wieku, a zatem w okresie trzech nurtów uprawiania teologii moralnej: alfonsjańskim, neotomistycznym i chrystocentrycznym.

Ks. Smykowski wnikliwie wydobywa z tych podręczników typowe dla wszystkich podziały

zwierząt na trzy rodzaje: zwierzęta domowe, oswojone i dzikie. Podział ten był o tyle istotny, że umożliwiał formułowania doktryny nabywania prawa własności. Innym podejmowanym zagadnieniem są rozważania moralistów na temat statusu zwierząt. Autor wydobywa jako reprezentatywne stanowisko Hieronima Noldina, uznającego nie posiadając rozumu zwierzęta jako istoty nie osobowe, a zatem możliwe do nabycia na własność przez człowieka analogicznie do innych rzeczy.

Zgodnym stanowiskiem moralistów tego czasu było nie uznawanie istnienia praw zwierząt. Nie uznając podstawy obowiązków człowieka wobec zwierząt w sprawiedliwości czy miłości (jak to ma miejsce w odniesieniu do innych osób) teologowie nie godzili się na zrównanie w płaszczyźnie ontycznej człowieka z innymi istotami żywymi. Jedynie podręczniki z nurtu chrystocentrycznego wspominają o obowiązkach, które człowiek posiada wobec posiadanych zwierząt. Ten swoisty radykalizm nie oznaczał jednak przyzwolenia na zupełnie dowolne traktowanie zwierząt. Trudności pojawiają się jednak przy doprecyzowaniu źródeł zła moralnego złego traktowania zwierząt. Jak zauważa syntetycznie Habilitant „złość moralna tkwi przede wszystkim w tym, że dręczenie zwierząt jest przeciwne postępowaniu rozumnemu, które zabrania zbędnego zadawania bólu lub powodowania śmierci. Brakuje mu także ukierunkowania na godziwy cel, do którego człowiek winien zawsze dążyć. Postępowanie takie jest także przeciwne cnocie umiarkowania”.

Ks. dr Smykowski ustala ostatecznie normę postępowania ze zwierzętami, która można określić tak, – zasady, iż cel wykorzystania zwierząt powinien być godziwy, a sposób posłużenia się nimi rozumny, a także podjęciu danego działania winna towarzyszyć dostateczna racja. W świetle takiej normy – zasady najczęstsze formy wykorzystania zwierząt, czyli ich hodowla i zabijanie w celu pozyskania mięsa lub skór oraz użycie ich do pracy w gospodarstwie, jak również doświadczenia na zwierzętach wydają się być dopuszczalne, godziwe. Zarazem, można w tej perspektywie jako nadużycia, działania niegodziwe określić zjawiska takie jak dręczenie zwierząt, zabijanie ich bez poważnej potrzeby.

Habilitant w swoich dokonaniach badawczych podejmuje też próbę aplikacji wyników tych ustaleń na płaszczyznę praktyczną – w przypadku teologa jest nią sfera formacji i duszpasterstwa. Przy tej okazji ks. dr Krzysztof Smykowski analizuje dotychczasowe katechizmy, publikacje duszpasterskie, ale też i skierowane do ogółu wiernych Kościoła. Pozwala to między innymi na zauważenie relacji między tymi treściami a polskimi zwyczajami ludowymi. O tym, że relacje te nie są zbyt proste i oczywiste świadczyć może refleksja Autora o dopełnianiu treści doktrynalnych przez praktykę obyczajów, zwłaszcza ludowych.

Wątek historyczny zostaje dopełniony wskazaniem współczesnego nauczania, którego cezurę czasową wyznacza odnowa soborowa. Jedną z jej konsekwencji był postulat ubiblijnienia teologii moralnej, a zarazem otwarcia na osiągnięcia nauk szczegółowych. Efektem tych zmian stało się dowartościowanie obowiązków człowieka wobec zwierząt. Można też dostrzec, że konsekwencją tych zmian stało się także włączenie, czy też otwarcie teologów na problem tzw. „praw zwierząt”. Autor określa – jak można sądzić – swoje stanowisko w tej kwestii, w jednym z artykułów pisząc: „człowiek posiada wobec innych istot żywych pewne zobowiązania, które domagają się uznania i poszanowania na poziomie moralnym i prawnym. Nie są one definiowane przez człowieka, ale wynikają z natury każdej istoty i są do niej proporcjonalne” (*Polowanie na zwierzęta w świetle podstawowych zasad teologii moralnej*, „Studia Bydgoskie” 11:2017 s. 227). Wyraźnie zaznacza zarazem, że prawa te mają charakter wyłącznie analogiczny w stosunku do praw człowieka. Można je odczytywać jako powinność poszanowania dzieła Stwórcy, które jest dobre, jako obowiązek poszanowania zwierząt i ich natury i wreszcie jako odniesienie się z wrażliwością i życzliwością wobec zwierząt i właściwym im wartościom. (*Wokół sporu o ubój rytualny. Między prawem do wolności*

religijnej a prawami zwierząt. „Roczniki Teologiczne” 62:2015 z. 3 s. 119-130; *Wykorzystanie zwierząt do celów edukacyjnych i rozrywkowych. Próba oceny teologicznomoralnej*. „Roczniki Teologiczne” 64:2017 z. 3 s. 127-139; toż w wersji angielskiej: *Using Animals for Education and Entertainment. Attempt at Theological and Moral Assessment*. „Roczniki Teologiczne” (English version) 64:2017 z. 3 s. 109-120).

Odczytana w ten sposób kategoria praw zwierząt jest – jak zaznacza Autor – elementem niełatwego dialogu czy też dyskursu z kulturą współczesną, Niełatwego, gdyż wiele współczesnych nurtów związanych z utylitaryzmem etycznym postuluje proklamowanie praw zwierząt na poziomie praw osoby ludzkiej. Mając świadomość radykalnych rozbieżności tych koncepcji z koncepcją katolicką, Autor przyznaje, że ruch obrońców praw zwierząt przyczynił się do uwrażliwienia ludzi na los zwierząt (por. *Ecological Conversion and Its Pastoral Ministry as a Stipulation for True Reconciliation*. „Rocznik Teologii Katolickiej” 17:2018 nr 1 s. 7-17).

Ukazanie moralnego statusu zwierząt, wyłonionego w procesie przemian w teologii moralnej oraz ukazanie katolickiej koncepcji powinności człowieka wobec zwierząt (czyli katolickiej odpowiedzi na koncepcję tzw. „praw zwierząt”) stanowi kryterium oceny szczegółowych zagadnień.

Należą do nich zagadnienia o dużym stopniu powszechności, a zarazem stosunkowo małej problematyczności, czyli hodowla zwierząt oraz wykorzystanie zwierząt w celach rozrywkowych bądź edukacyjnych (por. *Człowiek i zwierzęta towarzyszące. Refleksje teologa moralisty*. „Verbum Vitae” 2017 nr 32 s. 445-460; *Wykorzystanie zwierząt do celów edukacyjnych i rozrywkowych. Próba oceny teologicznomoralnej*. „Roczniki Teologiczne” 64:2017 z. 3 s. 127-139; *Using Animals for Education and Entertainment. Attempt at Theological and Moral Assessment*. „Roczniki Teologiczne” (English version) 64:2017 z. 3 s. 109-120). Habilitant publikuje też problemy dotyczące zagadnień bardziej specjalistycznych, a zarazem o dużo większej problematyczności, jak problem wegetarianizmu, uboju, polowań czy hodowli zwierząt futerkowych (*Theological and Moral Aspects of Vegetarianism*. „Rocznik Teologii Katolickiej” 16:2017 nr 1 s. 53-64. *Wokół sporu o ubój rytualny. Między prawem do wolności religijnej a prawami zwierząt*. „Roczniki Teologiczne” 62:2015 z. 3 s. 119-130; *Polowanie na zwierzęta w świetle podstawowych zasad teologii moralnej*. „Studia Bydgoskie” 11:2017 s. 225-236).

Habilitant wykazuje w tym zakresie kompetentną wiedzę, która umożliwia mu ocenę istniejącego systemu prawnego oraz postulowanie zmian w tym systemie (*Nowe przepisy dotyczące doświadczeń na zwierzętach. Najważniejsze zmiany i próba oceny*. „Studia Ecologiae et Bioethicae” 15:2017 nr 2 s. 41-48; *Propozycje zmian w przepisach dotyczących ochrony zwierząt. Próba oceny z perspektywy teologii moralnej*. „Roczniki Teologiczne” 65:2018 z. 3 s. 119-132).

Istotną cechą etyki (tak filozoficznej, jak i tym bardziej teologicznej) jest niewątpliwie jej aspekt formacyjny – wychowawczy. Jest on także zaakcentowany we właściwie całości publikacji ks. dr Smykowskiego. A szczególnym jego potwierdzeniem jest wskazanie unikalnej roli, jaką odegrała w kształtowaniu świadomości uwrażliwiającej na los zwierząt brytyjska organizacja Catholic Concern for Animals, która działa nieprzerwanie od 1929 r. Jej zasługą jest edycja kwartalnika „The Ark”, jak również organizacja spotkań modlitewnych z okazji Światowego Dnia Modlitwy o Ochronę Stworzenia i Światowego Dnia Zwierząt.

Podsumowując osiągnięcie badawcze ks. dr Smykowskiego należy zwrócić uwagę na jego charakter nowatorski w obszarze polskiej i katolickiej teologii moralnej. Autor sytuuje swoje analizy w szerokim kontekście historycznym obejmującym teologię moralną. Niewątpliwie w tym obszarze teologicznym refleksja dotycząca statusu zwierząt i relacji człowieka do nich była i jest stosunkowo uboga. Mając tę świadomość niedomogów doktrynalnych, Habilitant prezentuje pewne elementy kulturowe, związane z przepowiadaniem kaznodziejskim i

katechetycznym. Wpływały one na modyfikację zachowań i postaw moralnych, niejako rekompensując brak uszczegółowionej doktryny. Pozwalają zarazem na demitologizację zarzutów oskarżających Kościół katolicki o okrucieństwo wobec zwierząt.

Ważnym elementem tych analiz jest odsłonięcie autentycznie katolickiej, opartej na właściwej hierarchii wartości – powinności moralnej człowieka wobec zwierząt. Autor, godząc się co prawda na niezbyt fortunny, a raczej ogromnie mylący termin „prawa zwierząt”, ukazuje, że są to de facto zobowiązania moralne człowieka wynikające z odpowiedzialności wobec zwierząt, które mają swój specyficzny status.

Walorem analiz jest ich walor praktyczny i szczegółowy. Ks. dr Smykowski wchodzi niejako w dialog kulturowy, prawny, a nawet - jak się okazuje – polityczny naszej współczesności. Podejmowane zagadnienia czy to dotyczące uboju rytualnego, czy hodowli zwierząt, czy wykorzystywania ich dla celów edukacyjnych, rozrywkowych, czy to kwestii polowań, czy wreszcie wegetarianizmu (który można odczytywać jako szczególną i bardzo specyficzną formę szacunku dla zwierząt, ochronę ich życia) są zagadnieniami niezwykle aktualnymi. Świadczyć może o tym w pewnym zakresie, tocząca się już w czasie sporządzania recenzji dyskusja wokół tzw. „piątki dla zwierząt”, określające czy też regulujące zasady prawne w stosunku do uboju, warunków hodowli, zasad dotyczących hodowli zwierząt futerkowych.

To wszystko należy zaliczyć do walorów pracy.

Trzeba jednak postawić z całą wyrazistością pytanie – czy te publikacje - cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych pt. „Teologicznomoralne aspekty relacji człowieka wobec zwierząt” zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2b Ustawy, spełniają wymogi stawiane kandydatowi do stopnia doktora habilitowanego?

Recenzent stawiając to pytanie, z wielkim uznaniem podkreśla raz jeszcze osiągnięcia twórczości naukowej. Jest świadom wielokrotnie już tutaj podnoszonych walorów prac i wymienionych osiągnięć.

Jednakże – zgodnie z metodologią i autorską koncepcją ks. Smykowskiego, a także własną rozumie teologię moralną jako naukę teologiczną i normatywną, która stara się odpowiedzieć znacząco na współczesne znaki czasu. Takim znakiem jest niewątpliwie dzisiaj status zwierząt i tzw. „etyka zwierząt”.

Problem statusu zwierząt jest jednym ze znaczących znaków czasu naszej epoki. Nie jest to problem tego, co w biologii rozumie się pod pojęciem „zwierzęta”. Można wskazać tutaj na przykład jedną z wielu nie normatywnych definicji, która mówi, że zwierzęta to „eukariotyczne heterotrofy, których ciało składa się z wielu lub bardzo wielu komórek bez ścian komórkowych. Powszechnie u zwierząt występuje anizogamia (zróżnicowanie komórek płciowych na jaja i plemniki), a w rozwoju embrionalnym stadium blastuli i następujące po nim stadium gastruli. Jest też zasadą występowanie u zwierząt mejozy gametycznej.” [F. Błazejewski, *Zarys zoologii systematycznej*, Bydgoszcz 2001, s. 12-13]. Choć jednak ten biologiczny punkt widzenia zwierząt jest niezbędny to nie jest on oczywiście tożsamy ze statusem ekologicznym. Zwierzę jest tu widziane jako jeden z wielu biotycznych elementów ekosystemu, w którym pełni określoną funkcję, zapewniając w ten sposób stabilność układu oraz właściwy obieg materii i przepływ energii. Problem zyskuje wszakże nową jakość, gdy zostaje przeniesiony na poziom ekologii filozoficznej. Tutaj można znaleźć się choćby w nurcie holistycznych koncepcji ekologicznych, których radykalnym przykładem jest teoria Gai, „Matki wszystkich” i wszystkiego. W tych teoriach zwierzęta są postrzegane jako części „super-organizmu”, byty nie tylko żywe, ale nawet myślące i uduchowione. I jako takim są im nieraz przypisywane pewne prawa. Prawa na wzór praw osoby ludzkiej. To zagadnienie jest fundamentalnie ważne. Recenzent jest świadom, że Habilitant jest tego także świadomy i ma wiedzę na ten temat. Jednak prezentuje ją w formie niezwykle skróconej, wręcz wzmiankując o tym kluczowym wręcz temacie spornym – rozumienia statusu, podmiotowości

prawnej zwierząt. Trochę dziwi, że ks. dr Smykowski pomija w swoich pracach choćby taką pozycję jak D. Probuca, *Filozoficzne podstawy idei praw zwierząt*, Universitas, Kraków 2013. Za sprawą wypowiedzi medialnej Magdaleny Środy było głośno kilka miesięcy temu o książce S. Donaldson, W. Kymlicka, *Zoopolis. Teoria polityczna praw zwierząt*. Wyd. Oficyna 21 2019.

Rzetelna polemika z koncepcjami, które tworzą tzw. zopersonalizm zacierając granice między bytem ludzkim a bytem zwierzęcym to sprawa wręcz fundamentalna w obecnej przestrzeni kulturowej i politycznej. Tematem godnym habilitacji byłoby poddanie analizie koncepcji praw zwierząt tej Singera, Toma Reagana czy Kymlicki. Niestety, całą tę dyskusję Autor szkicuje bardzo skrótowo. Tak naprawdę, niewiele różni się ona od tego, co przed laty wyraził w swoich pracach etycznych ks. prof. T. Ślipko SJ. Habilitant pomija intrygujące zagadnienia związane ze współczesną neurobiologią, które mają znaczenie w dyskusjach na temat statusu i podmiotowości zwierząt (por. F. de Waal, *Malpy i filozofowie. Skąd pochodzi moralność?*, tłum. z ang. B. Brożek, M. Furman, Wyd. Copernicus Center Pres, Kraków 2013).

Pomija z kolei na przykład także ważne kulturowo postulaty socjobiologii, które w inny sposób, ale też niezwykle znaczący, jeśli idzie o status zwierząt, stawia socjobiologia, postrzegająca wszystkie organizmy jako „rozszerzone fenotypy” konkretnej sekwencji genowej. Takie ujęcie także nadaje równy status wszystkim organizmom. Fundamentalna teza tej koncepcji głosi, że wśród podstawowych przejawów życia istotne miejsce zajmuje możliwość rozmnażania się, stąd jedyną prawdziwie żywą jednostką na ziemi jest gen (procesy rozmnażania się jakichkolwiek organizmów zawsze są bowiem wynikiem podziałów i namnażania się pojedynczych komórek). Geny stoją w centrum wszelkich procesów rozrodczych i rozwojowych nadając im sens, od genów zależy postać i funkcjonowanie świata [por. R. Dawkins, *Fenotyp rozszerzony: Dalekosiężny gen*, tłum. J. Gliwicz, Warszawa 2003]. Oznacza to radykalne odpodmiotowienie poszczególnych organizmów. Socjobiologia jest wyrazem skrajnego determinizmu i stanowi także wyzwanie zarówno dla statusu człowieka, ale i pośrednio zwierząt.

Słowo „szkic”, „ujęcie szkicowe” wydaje się tutaj słowem istotnym przy analizowaniu przedstawionego dorobku. Każdy z tych artykułów niewątpliwie jest rzetelny pod względem merytorycznym. Każdy syntetycznie (szkicowo?) przedstawia poszczególne problemy – np., zagadnienie uboju. Ale zarazem unika znowu pewnych kwestii szczegółowych – zapewne ważnych przy analizie zjawiska uboju, takich jak ustosunkowanie się do problemu świadomości zwierząt, co wiąże się z problemem cierpienia (które – jak zaznacza jednym słowem Autor nie może być utożsamiane z bólem).

Wydaje się, że Habilitant stanął przed bardzo trudnym wyborem. Z jednej strony dysponuje potężną wiedzą i pasją z nią związaną, z drugiej strony wydaje się, jakby dotyczył go pewien deficyt czasu i jakaś determinacja przedłożenia osiągnięć, które mają charakter na wskroś szkicowy. Mogą służyć znakomitą pomocą w wykładzie z bioetyki na studiach z biologii, weterynarii czy zoologii (recenzent ubolewa, że w czasie, gdy prowadził takie zajęcia nie dysponował takimi materiałami). Mogą stanowić też dobry materiał do wnikliwej, problemowej analizy – albo skupiającej się na statusie zwierząt, albo aplikującej ten status do poszczególnych zagadnień (byłoby na przykład rzeczą bardzo ciekawą odniesienie sposobu rozumienia zwierzęcia w judaizmie, islamie i chrześcijaństwie do oceny uboju rytualnego – w perspektywie teologicznej i historycznej).

Niestety, zaprezentowane osiągnięcie ma charakter szkiców z teologii moralnej, bardzo rzetelnych, bardzo pouczających i o dużym walorze aplikacyjno-dydaktycznym, ale jednak szkiców. W przekonaniu recenzenta to właśnie kryterium wniosku Habilitanta - cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2b Ustawy nie spełnia niestety stawianych wymogów.

4. Wniosek końcowy

Z zaprezentowania działalności dydaktycznej, organizacyjnej i naukowej ks. dr K. Smykowskiego wyłania się postać aktywnie zaangażowana w polskiej teologii. Lektura większości dorobku, jaki Autor osiągnął w ostatnim czasie, budzi uznanie dla wartości treściowych i formalnych, wniesionych do polskiej teologii.

Ks. Smykowski legitymuje się rzetelnym dorobkiem naukowym, cechuje go rzetelność badawcza. W sposób kompetentny potrafi przedstawić tezy badawcze. Jego badania są niewątpliwie nowatorskie i znaczące.

Jedynym mankamentem, niestety bardzo istotnym, jest osiągnięcie naukowe, które zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2b Ustawy winno stanowić podstawę wnioskowania o stopień doktora habilitowanego.

Jako zbiór artykułów można go ocenić jako zbiór rzetelnym syntetycznie prezentujący ważne, aktualne zagadnienia. Nie jest on jednak – w przekonaniu recenzenta – wystarczająco problemowy i analityczny. Stanowi raczej bardzo porządną zarys kreślący kierunki do takich właśnie analitycznych i problemowych badań. Recenzent jest przekonany, że ks. dr Krzysztof Smykowski, dysponując takim potencjałem i tylko trochę większym czasem zrealizuje to w sposób znakomity, tak, jak uczynił to w swojej rozprawie doktorskiej.

Zbierając wszystkie poczynione powyżej refleksje, należy cały dorobek naukowy ks. K. Smykowskiego, tak pod względem formalnym, jak i merytorycznym ocenić w sposób zróżnicowany. Na bardzo pozytywną, wręcz wyróżniającą ocenę zasługuje jego aktywność naukowa, wychowawcza, dydaktyczna, organizacyjna i wydawnicza, poza prezentacją osiągnięć stanowiących ekwiwalent rozprawy habilitacyjnej.

Będąc głęboko przekonany, że ks. dr Krzysztof Smykowski posiada znaczące kwalifikacje naukowe, ale niestety w chwili obecnej nie spełnia wszystkich warunków niezbędnych do dopuszczenia go do końcowych etapów przewodu habilitacyjnego, przedstawiam niniejszy wniosek o wstrzymanie procedowania tego przewodu.

ks. prof. dr hab. Paweł Bortkiewicz TChr
Zakład Teologii Systematycznej WT UAM
członek Komitetu Nauk Teologicznych PAN